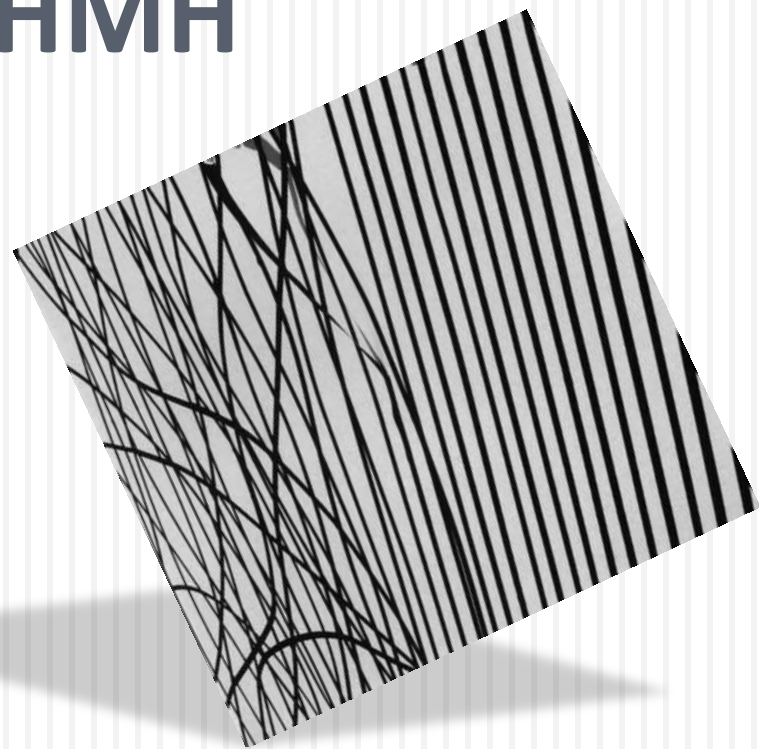

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

- Η Πολιτική Επιστήμη εξετάζει τη συμπεριφορά του ατόμου ως πολίτη, άρρηκτα συνδεδεμένη με τους νόμους της πολιτείας, με το πολιτικό καθεστώς που επικρατεί.
-

Η Πολιτική Επιστήμη τονίζει ότι οι αρετές της κοινωνικής ζωής (ειρήνη, συνεργασία, ελευθερίες των πολιτών, δίκαιη κατανομή του πλούτου)

εξαρτώνται από:

- την πολιτική δύναμη,
 - το είδος της εξουσίας, την προέλευση και τους τρόπους νομιμοποίησής της
 - τη μορφή του πολιτικού συστήματος που επικρατεί
-

Πολιτική:

αφετηρία των σύγχρονων Κοινωνικών Επιστημών

- Από τον 16ο αιώνα αρχίζει να εμφανίζεται το σύγχρονο κράτος στην Ευρώπη, να αναδιοργανώνεται και να εξορθολογίζεται η εξουσία.

Πολιτική Θεωρία

Η πολιτική θεωρία καλείται να:

- υπηρετήσει την ανάγκη εξορθολογισμού του κράτους
- να επαναπροσδιορίσει την προέλευση και τα όρια της εξουσίας του κράτους
- να τοποθετηθεί απέναντι στη Μεταρρύθμιση και στην Αντιμεταρρύθμιση, δηλαδή στη σχέση κράτους και εκκλησίας,
- να τοποθετηθεί σχετικά με την ελευθερία της σκέψης και της συνείδησης.

Πολιτική Επιστήμη

- Από τον 16ο αιώνα και τη Γαλλική Επανάσταση (1789) μέχρι τον 20ό αιώνα, η Πολιτική Επιστήμη υποχρεώνεται να αναδιαμορφώνει τις θέσεις της.

Θεμελιωτές της Πολιτικής Επιστήμης

- Τόμας Χομπς
- Τζων Λοκ
- Ζαν-Ζακ Ρουσσώ
- Καρλ Μαρξ

➤ Έθεσαν ως κατεξοχήν πρόβλημα της πολιτικής θεωρίας τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων και της μορφής της κρατικής εξουσίας.

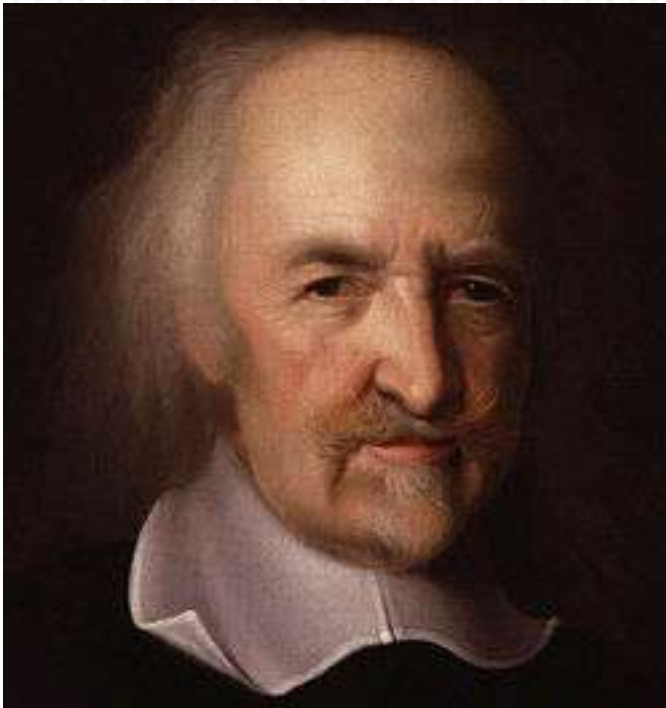
➤ Οι τρεις πρώτοι, οι οποίοι θεμελιώνουν την Πολιτική Επιστήμη του 17ου και του 18ου αιώνα, εντάσσονται στη σχολή του Φυσικού Δικαίου.

Σχολή του Φυσικού Δικαίου

- **Θεϊκό Δίκαιο**: θεωρία της θεϊκής προέλευσης της πολιτικής εξουσίας. Από το Θεϊκό Δίκαιο αντλούσε τη νομιμοποίησή της η Καθολική Εκκλησία και η απόλυτη μοναρχία.
- **Φυσικό Δίκαιο**: βασίζεται στην έννοια της φύσης. Φύση θεωρείται η φύση του ανθρώπου με τα πάθη, τις επιθυμίες και τον ορθό λόγο. Η θεωρία αυτή στηρίζεται σε μια βασική υπόθεση, τη φυσική κατάσταση. Πρόκειται για μια υποθετική φάση της ανθρώπινης Ιστορίας, όπου δεν υπάρχουν θεσμοί, πολιτική συγκρότηση, κράτος. Από την κατάσταση αυτή τα άτομα οδηγούνται στην πολιτική κοινωνία με τη θέληση τους, αφού συνάψουν το Κοινωνικό Συμβόλαιο. Σύμφωνα με το κοινωνικό συμβόλαιο η προέλευση και η μορφή του κράτους εξηγείται ως προϊόν του λόγου και της συναίνεσης των ατόμων.

Τόμας Χομπς

(Thomas Hobbes, 1588-1679)

- Άγγλος φιλόσοφος, γνωστός κυρίως ως πολιτικός θεωρητικός, χάρη στο έργο του *Λεβιάθαν* (1651)

Τόμας Χομπς:

Η θεμελίωση του απολυταρχικού κράτους

- Με τη θεωρία του Χομπς, παρουσιάζεται για πρώτη φορά μια πλήρης θεωρία του κράτους, με την οποία αιτιολογείται η αναγκαιότητά του.

Τόμας Χομπς

φυσική κατάσταση

- Θεωρεί τους ανθρώπους στη φυσική, προκοινωνική κατάσταση ως άτομα, μοναχικά και εχθρικά αναμεταξύ τους.
- Τα άτομα θεωρούνται ότι είναι ίσα μεταξύ τους, με το επιχείρημα ότι, όσο δυνατός και αν είναι κάποιος, είναι αδύνατο να μη βρεθεί κάποιος άλλος ισχυρότερος για να του αφαιρέσει τη ζωή.

Τόμας Χομπς

φυσική κατάσταση

Στη φυσική κατάσταση:

- επικρατεί ο «πόλεμος όλων εναντίον όλων»
- ευνοείται το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και η επιθυμία για απόκτηση μεγαλύτερης δύναμης.

Τόμας Χομπς

Κοινωνικό Συμβόλαιο

- Επειδή η φυσική ζωή γίνεται αβίωτη και η αρχέγονη ελευθερία οδηγεί στο θάνατο, τα μεμονωμένα άτομα υποχρεώνονται να έρθουν σε συνεννόηση μεταξύ τους, να προβούν σε αμοιβαίες υποχωρήσεις, να συμβιβαστούν.

Τόμας Χομπς

Κοινωνικό Συμβόλαιο

- ➔ Συνάπτουν αμοιβαίες συμφωνίες δεσμευόμενα ξεχωριστά το καθένα για την τήρηση της ειρήνης.
- ➔ Συνάπτουν ένα σύμφωνο υπακοής με τον ανώτατο άρχοντα, με το οποίο αποποιούνται το δικαίωμα που είχαν στη φυσική κατάσταση να υπερασπίζονται τα ίδια τη ζωή τους και το μεταβιβάζουν στην Ανώτατη Αρχή.
- ➔ Η εξουσία της Ανώτατης Αρχής είναι ανεμπόδιστη. Το μόνο όριο της βούλησής της είναι η προστασία της ζωής των υπηκόων.

Τόμας Χομπς

Η εξουσία της Ανώτατης Αρχής

- Ο Χομπς είναι υπέρ μιας **απόλυτης εξουσίας**, γιατί διαφορετικά δε θεωρεί ότι υπάρχει εγγύηση για μια σταθερή και ειρηνική ζωή.
- Δεν πρόκειται όμως για μια αυθαίρετη εξουσία, που κάνει «ό,τι θέλει».

Τόμας Χομπς

Η εξουσία της Ανώτατης Αρχής

Η εξουσία της Ανώτατης Αρχής πρέπει να εγγυάται:

- την αμερόληπτη απονομή δικαιοσύνης, ώστε να μην τιμωρούνται αθώοι
- την επιβολή δίκαιης φορολογίας
- την κατοχύρωση της ατομικής ιδιοκτησίας
- την εκπαίδευση των πολιτών
- την εξασφάλιση όχι μόνο της ζωής, αλλά και μιας άνετης ζωής.

Τόμας Χομπς

- Με αυτό τον ιδεατό τύπο κράτους ο Χομπς προσπαθεί να πείσει ότι τα εγωιστικά πάθη του ανθρώπου της φυσικής κατάστασης μπορούν να εκλογικευτούν, να μετατραπούν σε δικαιώματα και υποχρεώσεις χάρη στη ρύθμιση των θεσμών του κράτους.
- Η λογική, εφόσον συνεργαστεί με το πάθος, μπορεί να γίνει πανίσχυρη.

Τζων Λοκ

(John Locke, 1632-1704)

- Άγγλος φιλόσοφος, ένας από τους πλέον σημαίνοντες στοχαστές του Διαφωτισμού.
- Οι πολιτικές ιδέες του Λοκ συναντώνται κυρίως στις «*Δύο Πραγματείες περί Διακυβερνήσεως*».

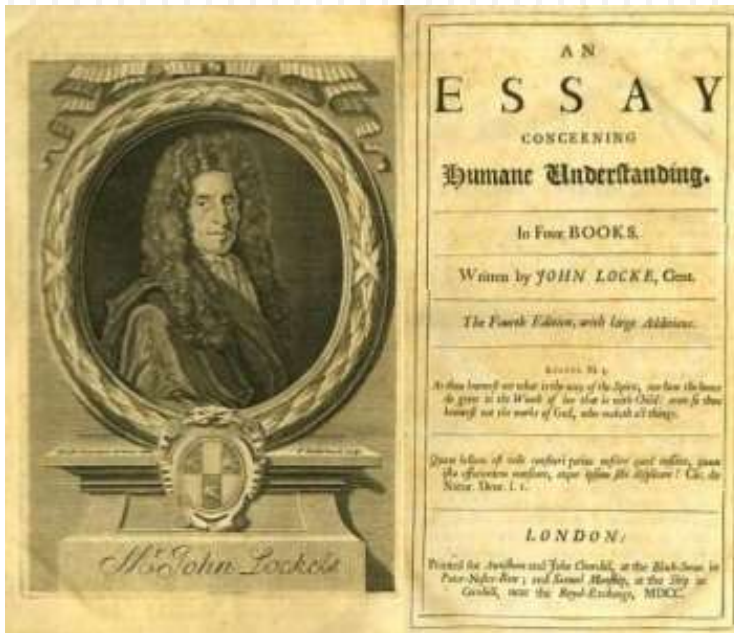
Τζων Λοκ

φιλελευθεροποίηση του κράτους

- Ο Τζων Λοκ εκφράζει την άνοδο της φιλελεύθερης αστικής τάξης στην πολιτική.
- Είναι ο πρώτος που διατυπώνει τη θεωρία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.
- Η πολιτική του φιλοσοφία ότι ο λαός έχει το δικαίωμα της αντίστασης επηρέασε τις επαναστάσεις στην Αγγλία, Γαλλία και Αμερική.

Τζων Λοκ

φιλελευθεροποίηση του κράτους

«Όσοι υποτάχθηκαν με βία στο ζυγό μιας κυβέρνησης καταναγκασμού έχουν πάντα το δικαίωμα να αποτινάξουν το ζυγό.»

JOHN LOCKE

«Δεύτερη Πραγματεία»

Τζων Λοκ

φυσική κατάσταση

- Στην φυσική κατάσταση τα άτομα έχουν πλήρη ελευθερία να *«ορίζουν τις πράξεις τους και να διαθέτουν τα αγαθά και το πρόσωπο τους κατά τον τρόπο που θεωρούν σωστό, στα όρια του φυσικού νόμου, χωρίς να ζητούν την άδεια ή να εξαρτώνται από τη θέληση κάποιου άλλου ανθρώπου»*.
- Πρόκειται για μια κατάσταση ελευθερίας και ισότητας, αλλά και ειρηνικής αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανθρώπους.

Τζων Λοκ

φυσική κατάσταση

- Οι άνθρωποι σε φυσική κατάσταση δεν είναι τόσο επιθετικοί, αλλά κυρίως κοινωνικοί, δημιουργικοί, λογικοί και σώφρονες.
- Ενδιαφέρονται να συγκροτήσουν πολιτισμένες κοινωνίες.
- Γι' αυτό συνάπτουν «κοινωνικό συμβόλαιο» με το κράτος με αμοιβαίους όρους.
- Οι άνθρωποι, εισερχόμενοι στην πολιτική κοινωνία, παραδίδουν όλα τους τα φυσικά δικαιώματα.

Τζων Λοκ

κοινωνικό συμβόλαιο

- Αποδέχονται να περιορίσουν την ελευθερία τους και σε αντάλλαγμα το κράτος πρέπει να εγγυηθεί για τη διασφάλιση των φυσικών τους δικαιωμάτων: της ζωής, της ελευθερίας, της ιδιοκτησίας.
- Με το συμβόλαιο συνένωσης αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποτάσσονται στην πλειοψηφία.

Τζων Λοκ

κοινωνικό συμβόλαιο

- Σε αντίθεση με τον Χομπς, υποστηρίζει ότι η πλειοψηφία όχι μόνο τοποθετεί την Ανώτατη Αρχή, αλλά διατηρεί την εξουσία να την απομακρύνει ή να τη μεταβάλλει, δηλαδή διατηρεί το δικαίωμα να επαναστατεί.
- Η δύναμη της πλειοψηφίας περιορίζει μια αυθαίρετη ή τυραννική κυβέρνηση, αλλά δεν μπορεί να διοικεί στη θέση αυτής.

Τζων Λοκ

ιδιοκτησία

- Κεντρικό μέρος της πολιτικής του είναι η θεωρία για την ιδιοκτησία. *«Ο μέγας και κύριος σκοπός... της συνένωσης των ανθρώπων σε κράτη και της υπαγωγής τους σε κυβερνήσεις είναι η διαφύλαξη της ιδιοκτησίας τους».*
- Η ιδιοκτησία θεωρείται δικαίωμα το οποίο έχουν οι άνθρωποι εκ φύσεως, το οποίο προστατεύεται στην πολιτική κοινωνία.
- Όπως ο καθένας έχει το φυσικό δικαίωμα της αυτοσυντήρησης, έχει και το δικαίωμα σε ό,τι είναι αναγκαίο για την αυτοσυντήρησή του.

Τζων Λοκ

ιδιοκτησία

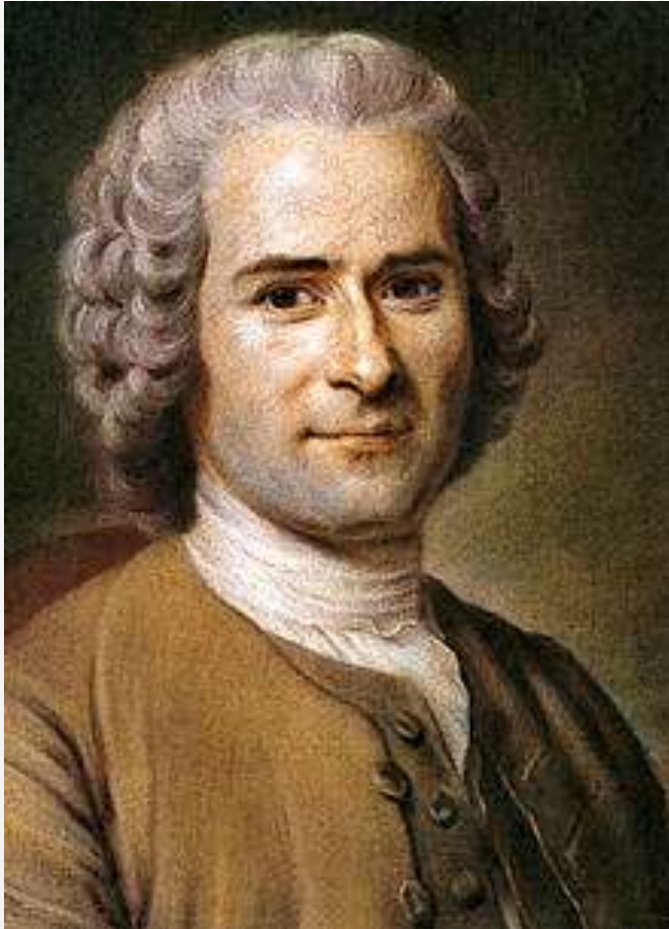
- Στην πολιτική κοινωνία οφείλει το άτομο να μην παίρνει πράγματα που ανήκουν σε άλλον, αλλά να εργάζεται προκειμένου να αποκτήσει όσα χρειάζεται.
- Η εργασία θεμελιώνει το δικαίωμα της ατομικής ιδιοκτησίας και αποτελεί πηγή πλούτου.

Τζων Λοκ

- Ο Λοκ προβληματίζεται πάνω στην απόλυτη μορφή του κράτους της θεωρίας του Χομπς, θεωρώντας ότι δεν αποτελεί ασφαλή μορφή για την πρόοδο και την ανάπτυξη της κοινωνίας.
- Θέτει ως βασικές αρχές τα ατομικά δικαιώματα, τη νομιμότητα της κυβέρνησης που θεμελιώνεται στη συναίνεση, το δικαίωμα της αντίστασης απέναντι σε μια άδικη κυβέρνηση, το χωρισμό εκκλησίας και κράτους.
- Πρόκειται για φιλελεύθερες αρχές που όρισαν τα σύγχρονα πολιτεύματα.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

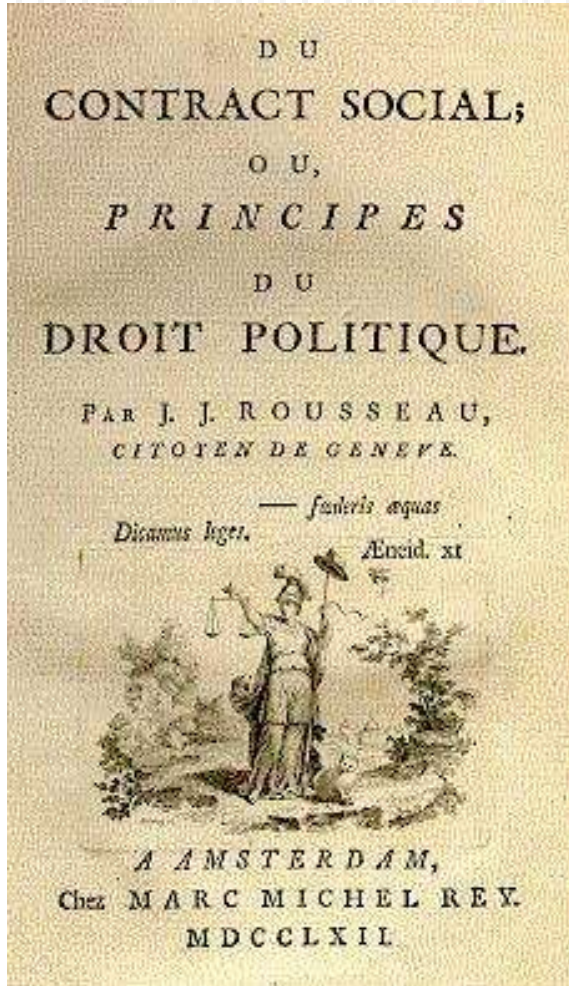
(J.-J. Rousseau, 1712-1778)

- Ο Jean Jacques Rousseau ήταν Ελβετός φιλόσοφος, συγγραφέας, πολιτικός θεωρητικός, και αυτοδίδακτος συνθέτης στην περίοδο του Διαφωτισμού.
- Οι πολιτικές ιδέες του Ρουσσώ επηρέασαν τη γαλλική επανάσταση, την ανάπτυξη της κομμουνιστικής και της σοσιαλιστικής θεωρίας.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

Το Κοινωνικό Συμβόλαιο ανοίγει με τη φράση «Ο άνθρωπος γεννήθηκε ελεύθερος, αλλά παντού είναι αλυσοδεμένος», εννοώντας ότι ο άνθρωπος γεννήθηκε για να είναι ελεύθερος.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

- Με τη φράση αυτή εννοείται η αντίθεση στα προνόμια της τάξης, της κάστας και του επαγγέλματος.
- Η έννοια της ελευθερίας προκύπτει μέσα από την κριτική τις κοινωνικές σχέσεις της εποχής του.
- Για τον Ρουσσώ, η Γαλλία δε χαρακτηρίζεται πλέον από την απόλυτη εξουσία του βασιλιά.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

- Η κριτική του Ρουσσώ απευθύνεται σε μια κοινωνία στην οποία καθένας συγκρίνει τον άλλο για τον πλούτο, την ομορφιά ή τη δόξα, μια κοινωνία που βασίζεται στη σύγκριση, δηλαδή πάνω στην οπτική της ανισότητας.
- Με αυτούς τους όρους δεν μπορεί να υπάρξει ούτε κοινωνία ούτε αποτελεσματική κυβέρνηση, γιατί δεν μπορεί να υπάρξει ενότητα.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

- Ο Ρουσσώ επιστρέφει στην αρχαιοελληνική έννοια της ελευθερίας, ως πολιτικής αρετής, σύμφωνα με την οποία ο πολίτης ενδιαφέρεται πρώτα για το καλό της πόλης και κατόπιν για το ατομικό του συμφέρον.
- Στην εποχή του, αντίθετα, διαπιστώνει ότι ο άνθρωπος έχει γίνει αστός (bourgeois) και έχει πάψει να είναι πολίτης (citoyen).

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

- Ο Ρουσσώ συμφωνεί με τον Χομπς ότι η ζωή των ανθρώπων στη φυσική κατάσταση είναι «μονήρης», ότι δηλαδή χαρακτηρίζεται από την απουσία κοινωνίας και κοινωνικότητας.
- Αποκλίνει από τον Χομπς θεωρώντας ότι, εφόσον στη φυσική κατάσταση δεν υπάρχουν κοινωνικές σχέσεις, δεν μπορεί να υπάρχει ούτε φιλία αλλά ούτε και εχθρότητα.
- Από την υπόθεση της φυσικής κατάστασης ο Ρουσσώ κρατά μεν την ελευθερία και την ισότητα, αλλά αφαιρεί «τον πόλεμο όλων εναντίον όλων».

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

Ο άνθρωπος είναι ελευθερία:

η έννοια αυτή στον Ρουσσώ αποκτά νέο νόημα:

- Σημαίνει τη δύναμη του ανθρώπου να αυτονομοθετείται, να υπακούει στους νόμους τους οποίους έθεσε ο ίδιος.
- Η ελευθερία αυτή δεν μπορεί παρά να πραγματοποιηθεί μέσα στην κοινωνία, μαζί με την ανάπτυξη της λογικής.

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ:

Οι όροι ενός δημοκρατικού κράτους

- Σχετικά με το πώς θα πραγματοποιηθεί η ένωση των ανθρώπων, ο Ρουσσώ δέχεται την αρχή του Λοκ για το δικαίωμα της αντίστασης απέναντι σε μια άδικη κυβέρνηση.
- Η λύση που προτείνει ο Ρουσσώ κάνει δεκτή την ελευθερία και την ισότητα, αλλά και την ενότητα και την αναγνώριση της διαφοράς.

γενική θέληση

Βασική έννοια του Κοινωνικού Συμβολαίου είναι
η «**γενική θέληση**»

- Η γενική θέληση βασίζεται στη συνείδηση της ενότητας και του κοινού συμφέροντος που αποκτούν οι πολίτες.
- Κάθε άτομο εκχωρεί όλα τα φυσικά δικαιώματά του στο σύνολο της κοινότητας και θέτει τον εαυτό του υπό τη διεύθυνση της γενικής θέλησης.
- Έτσι, μέσα από την ένωση όλων σχηματίζεται το δημόσιο πρόσωπο που λέγεται πολιτεία.

Θέληση όλων

Από την άλλη μεριά, υπάρχει η έννοια
«θέληση όλων»

- Είναι το άθροισμα των επιμέρους θελήσεων και αποτελείται από τα ξεχωριστά ιδιωτικά συμφέροντα τα οποία μπορεί να είναι αντίθετα με τη γενική θέληση.
- Το σύνολο των επιμέρους θελήσεων (θέληση όλων) οφείλει να υποχωρήσει απέναντι στη γενική θέληση, δηλαδή στις κοινές αξίες και στους κοινούς κανόνες, διαφορετικά κινδυνεύει να καταστραφεί το πολιτικό σώμα.
- Προτείνει επομένως την υποχώρηση του εγωισμού και των ενστίκτων για να επιτευχθεί η προστασία όλων.

Οι άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν ελεύθεροι και ίσοι ως προς τα δικαιώματά τους

- Οι αρχές του Κοινωνικού Συμβολαίου, το οποίο έγινε το ευαγγέλιο της Γαλλικής Επανάστασης, ενσωματώθηκαν στις διακηρύξεις της επανάστασης αυτής.
- Στο πρώτο άρθρο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη ορίζεται ότι **«οι άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν ελεύθεροι και ίσοι ως προς τα δικαιώματά τους»**.